

Arkadaş (1974)

Yılmaz Güney

Genel Bakış

Arkadaş Yılmaz Güney'in senaryosunu yazıp, oynadığı ve yönetmenliğini yaptığı bir filmidir. 1975'te 12. Antalya Film Şenliği'nde en iyi ikinci film ve film müziği ödüllerini alır. Arkadaş, Yılmaz Güney'in burjuvaziye nefretini en açık bir biçimde gösteren filmi olarak nitelendirilir. 1974'te hapisneden çıkan Güney, burjuvaziye öfkesini ve küçük burjuva alışkanlıklarının çirkinliğini, bir kent filmi olan Arkadaş ile gözler önüne serer. Yılmaz Güney kendisiyle yapılan bir röportajda Arkadaş filmi için şunları ifade eder: "Bir şey çökerken, tükenirken, öte yanda yeni bir şey doğar. Arkadaş bir tükenişin ve yeşeren yeni şeylerin filmidir. Arkadaşlık bir yığın çelişkiyi ve uzlaşmayı içinde taşır. Bu uzlaşmazlığa vanldığında ise arkadaşlık biter. Film iki eski arkadaşın uzun bir dönem sonra bir araya gelmelerini ve kısa bir dönem içinde geliştirdikleri ilişkiler sonunda artık arkadaş olamayacaklarını hikâye eder. Bir arkadaşlık biterken, yeni bir arkadaşlık başlar. Bu, değişen şartların doğurduğu yeni bir arkadaşlıktır."

Sinemasal Anlatım

Arkadaş filminde klasik anlamda dramatik bir yapıdan çok izlenimlere dayalı bir anlatım biçimi vardır. Sahnelerinin çoğu bir sahil kasabasında çekilen filmde kamera bir belgeselci yaklaşımıyla resmeder insan, mekân ve olayları. Kurgu ise hızlıdır ve çelişkileri ortaya çıkaracak şekilde görüntüler birbirine eklenir. Açılış bölümünde dans eden kadınlar, piknik sahneleri, Âzem ve Cemil'in köye gittiği bölümlerde de aynı belgesel gerçekçi üslup ile akar görüntüler. Kent ve köy, modern ile geleneksel, işçi ve burjuvazi arasındaki zıtlıklar belgesel nitelikteki görüntüler ve hızlı bir kurgu dili ile verilir. Farklı türde müziklerin kullanımıyla da zıtlıklar yaratılır. Arkadaş şarkısının müziği Melike ve Âzem arasındaki duygusal anlarda duyulur. Dönemin popüler Fransızca şarkıları Kıyıkent'i betimleyici sahnelerde ve geleneksel Türk müziği de köy sekanslarında ya da bazı tezatlıkları vurgulamak için kullanılır. Yılmaz Güney filmde ses ve görüntüyü farklı biçimlerde kurgulayarak bazı geçişleri ve zıtlıkları güçlendirir. Mesela araba yolda giderken sadece yolu görürüz, Cemil ve Âzem konuşur ama kamera kadrajında değillerdir. Sonra bu konuşma son sahnede Cemil'in aklında tekrarlar. Arkadaşına verdiği sözleri hatırlamaya çalışır. Bu estetik biçem Cemil'in yerine getiremeyeceği sözleri ve içinde bulunduğu hayat arasındaki çelişkileri vurgular.

Kişiler

Âzem 40 yaşında. Karayollarında mühendis.
Cemil 40 yaşında. İş adamı. Âzem'in arkadaşı.
Melike 18 yaşında. Cemil'in baldızı.
Halil 16-18 yaşlarında. Kıyıkent sitesinde bir işçi ailesinin oğlu.
Necibe 30'lu yaşlarda. Cemil'in eşi
Ahu 30'lu yaşlarda. Necibe'nin arkadaşı.

Filmin Öyküsü

Film öğrencilik yıllarından tanışan iki arkadaşın yıllar sonra karşılaşmasını anlatır. Halka ve yoksullara yakın olan mühendis Âzem (Yılmaz Güney) ile sınıf atlayarak fabrikatör-müteahhit olmuş, ancak kimliğini kaybetmiş yozlaşmış Cemil (Kerim Afşar) arasındaki çatışmalı arkadaşlık filmin ana eksenini oluşturur. Cemil zengin olmuş, İstanbul'a yakın bir sahil beldesinde güzel eşi Necibe (Azra Balkan) ve yanlarında kalan duygusal ve içine kapanık baldızı Melike (Melike Demirağ) ile yaşamaktadır. Âzem'in Cemil'i ziyareti ve evlerinde kalmasıyla bazı dengeler bozulur. Âzem Cemil'in sınıfsal olarak kendisinden farklılaştığını görür ve Cemil'i içinde bulunduğu yozlaşmış hayattan kurtarmaya çalışır. Bu sırada Melike Âzem'den etkilenir ve ona aşık olur. Sahil kasabasındaki yozlaşmış ilişkiler, Cemil'in eşinin ihaneti, Melike ve sahil kasabasında işçi olan Halil'in değişimi, Cemil'in Âzem ile köye gitmesine rağmen yaşadığı bocalama, köy ve kent arasındaki çelişkiler, ekonomik ve kültürel farklılıklar öyküyü sürükler. Filmin sonunda Cemil söylediği halde değişim gösteremez ve çürümüş hayatına geri döner. Filmin sonunda silah sesi duyulur. İntihar eden Cemil midir ya da başka biri mi vurulmuştur. Bu izleyiciye bırakılır. Âzem arkadaşı Cemil'i kurtaramamıştır, ama Melike ve Halil için değişimi başlatmış, yeni arkadaşlıklar kurulmuştur.

Olay Dizisi

Kıyıkent ve Âzem 'in telefonu Eğlenen rahat dolaşan denize giren çocuklar yetişkinler. Küçük bir yazlık bölgede tatillerini geçiren mutlu insanlar. Denizde yüzenler, oyun oynayanlar. Denizde genç bir adam tekneden dürbünle Cemil' in evini ve verandada oturanları dürbünle izler, ve Cemil ile eşi kavga etmektedirler. Cemil'in baldızı Melike ise bu tartışmalardan bıkmış görünür ve gidip bir köşede oturur. Telefon çalar. Melike bakar. Âzem aramaktadır. Cemil'in yakın arkadaşı Âzem İstanbul'a Cemil'i görmeye geleceğini bildirir.

Cemil ve Âzem ' in buluşması Âzem Çiçek Pasajında bir masada bekler birasını içerken. Meyhaneci Remzi gelir ve ona İstanbul'un artık eski İstanbul olmadığını söyler. Cemil gelir. Uzun yıllardır görüşmeyen arkadaşlar meyhanede buluşur ve hasret giderirler. Cemil meyhanede doya doya eğlenir içer. Gece Sulukule ekibinin şarkılarını ve oyun havalarını dinlerler. Yarı çıplak bir genç kız dans etmektedir. Cemil sarhoştur onunla dans eder. Âzem bundan rahatsız olur. Cemil Geceyi bir hayat kadınıyla geçirir. Âzem ise hayat kadınının okuduğu şiiri ve hayatını dinler. Kadınla birlikte olmak istemez. Ertesi sabah Cemil hala sarhoştur. Arabayı Âzem kullanır. Yolda Cemil ve Âzem birbirlerinin hayatının ve mutlu olup olmadıklarını konuşurlar. Âzem gece eğlenmediğini söyler, Cemil mutlu olduğunu söylese de, Âzem inanmaz.

Cemil' in evi ve Melike İki arkadaş sabah Cemil'in yazlık evine geçerler. Cemil yatakta yatan karısı Necibe'ye yaklaşmaya çalışır ama karısı iter Cemil'i. Âzem ve Melike burada tanışır. Melike Âzem'i ilgi çekici bulur. Birlikte Kıyıkent'i gezer ve bol bol konuşurlar. Sahilde güneşlenen bedenler, kahkahalar, içki içenler ve deniz görüntüleri girer araya. Bir ara Melikelerin komşusu Ahu görünür. Ahu'nun plaj çantasını taşıyan çocuk da Halil'dir. Gençtir, ezik ve mutsuz yürür. Ahu ve Melike selamlaşırlar. Ahu arkasına bakarak Âzem'i süzer. Melike ve Âzem dolaşırken Necibe gelir. Melike Âzem ile ablasını tanıştırır. Necibe sahile iner. Halil de kaldırımında oturmuş etrafında eğlenen insanları mutsuz gözlerle gözlemlemektedir. Necibe arkadaşlarını görür. Cemil'i sorduklarında gece sarhoş geldiğini ve uyuduğunu söyler, gülerler. Cemil ise bir önceki günün sarhoşluğundan henüz uyanmıştır. Melike'ye Âzem'i sorar. Âzem'in not bırakıp çıktığını söyler. Melike de Âzem le buluşmaya Cemil ile gitmek ister.

Piknik Piknikte eğlenen, darbuka davul çalan, halktan insanlar vardır. Âzem mangal başındadır. Cemil ve Melike de pikniğe gelirler. Cemil'i gördüklerine sevinmiştir eski tanıdıkları. Cemil de mutludur öğrenciyken evinde kaldığı Tabiat ana ve onun ailesini gördüğüne.

Cemil'in eşi aldatıyor Necibe terzideyken telefonda görüşüp adresini aldığı adamın evine gider. Onunla birlikte olmadan önce kuaförde bakım yaptırır güzelleşir. Adamla çıplak sırt üstü yatakta ve içip gülmektedirler. Adam için sadece birkaç saatlik bir hazdır ve adam üstünü giyinip toparlanırlar. Necibe ise boş bakmaktadır.

Öğrencilik evi ve anılar Piknikten sonra İki arkadaş on yıl önce öğrencilik yıllarında yaşamış oldukları Tabiat ananın eve giderler. Tabiat ananın kızı Semra ve Melike de onlarla birlikte gezmektedirler. Cemil Semra'nın okumuş olduğu kitaplara bakar. Çok tehlikeli kitaplar olduğunu söyler ve bunları okuduğuna şaşırır. Semra ise Cemil'in değiştiğini ve asıl tehlikeli tarafın o olduğunu söyler.

Cemil'in eşi Âzem 'i istemiyor Cemil, Melike ve Âzem sofranın başında sohbet ederler, televizyondan reklamların sesi duyulur. Cemil kahkahalar atar keyiflidir. Melike de onların işiyle ilgili sorular sorar. Anadolu'da suyun ne kadar zahmetle çıkarıldığını öğrenir ve şaşırır. O sırada Necibe eve döner. Cemil karısının ne kadar muhteşem olduğunu söyler onu karşılar. Âzem valizden eşyalarını çıkarırken, Melike onu düşünür. Cemil daha sonra Âzem'in yanlarında kalacağını söyler Necibe'ye. Necibe buna kızar. Evde genç bir kızın yaşadığını kalmasının doğru olmadığını söyler. Cemil ise farklı düşünmemesini gerektiğini Âzem 'in kötü bir insan olmadığını söyler. Âzem'in diğer erkeklerden farklı olduğunu söylese de, Necibe buna inanmaz.

Halil, köylü adam, ve Cemil'in silahı Yine Kıyıkent. Sahilden tanklar geçer. Yakın çekimde köylü bir adam kaygıyla onlara bakar. Sonra bu adam Halil'i ve annesini ve niye köye gelmediklerini sorar. Halil meşgul olduklarını söyler. Kıyıkent'ten insan manzaralarından sonra Cemil'i traş olurken görürüz. Losyonunu sürer hazırlanır. Elinde bir silahla Âzem'in yanına gelir. Âzem bunu ne için bulundurduğunu sorar. "Belki kendime karşı" der, gülümser.

Kıyıkent, ve yeni karşılaşmalar Kıyıkent'te insanlar. Plaj, denize girenler. Âzem bara yaslanmış birasını içmektedir. Çocuklar oynamaktadır. Âzem etrafa bakar. Melike yanına gelir. Niye denize girmediğini sorar. Sevmediğini ve yüzme de bilmediğini söyler. Ahu gelir. Melike Âzem'e onu tanıştırır. Sonra yemek yerken hepsi masa başındadır. Cemil, eşi, Ahu, Melike ve Âzem. Lüks yemekler, balık istakoz ismarlanır. Âzem rahatsızdır bulunduğu ortamdan. Ertesi gün Âzem sahilde Melike'nin yanına gider. Necibe Ahu ile konuşmaktadır. Ahu ona Âzem'i sorar. Necibe Âzem'in mühendis olduğunu söyler ve onunla neden bu kadar ilgilendiğini sorar.

İnşaat İstanbul. Bir inşaat alanında işçiler oturmuş yemek yerler. Şantiyeye Cemil ve Âzem gelir. Âzem Boğaz'ı izler. Balık tutanlar, çocuklar. Şantiyede ofise çıkarlar Cemil ile. Cemil Âzem'e "benim geliyor musun" diye sorar. Âzem de Semra ile buluşacağını söyler. Cemil de Âzem'e o çocuklarla ne işi olduğunu ve tehlikeli olduklarını söyler.

Semra Cemil'i eleştirir Semra ile Âzem bir kitapçıda buluşur. Orada konuşurlar. Arkadaşları olan Cemil'in eski Cemil olmadığını söyler. Cemil için boşuna çabalamaması gerektiğini arada artık sınıf farkının olduğunu söyler. Âzem ise Cemil'in özünde köylü olduğunu ve onu değiştirebileceğini, arkadaşını bu yozlaşmış düzenden kurtarabileceğini söyler. Semra buna karşı çıkar ve "herkesi doğru yola getiremeyiz" der.

Plajda Necibe ve Melike Melike düşüncelidir. Necibe yanına gelir. Kardeşine Âzem'le ilgili yanlış yaptığını söyler. Melike "ben 18 yaşındayım" deyince Necibe ona Âzem'in 40 yaşında olduğunu hatırlatır. Hizmetçi buzlu viski getirir Necibe'ye. Melike Âzem'i bekler. Necibe bunu fark eder ve endişe duyar Melike için. Cemil ve Âzem gelir. Melike mutlu olur. Âzem Melike'ye bir kitap getirmiştir.

Plaj, parti ve Halil Plajda yaş günü partisi vardır. Halil oradadır. Dans eder gençler ve Şampanyalar patlatılır. Halil'in yüzünde kaygı ve öfke vardır.

Âzem , Melike ve Halil Melike'ye hediye ettiği Ahmet Arif'in ünlü şiir kitabı olan '*Hasretinden Parangalar Eskittim*' kitabından bu şiiri okurlar ve sohbet ederler. Melike Âzem'in verdiği kitapları okur geceleri. Necibe ve Cemil kendi odalarındadır. Necibe Cemile Melike için üzüldüğünü söyler. Melike de kendi odasında üzgündür. Âzem gece yürür, oturur, uyumamıştır. Halil görünür, bir arabaya yaklaşır ve tekerleklerini patlatır. Âzem'in onu gördüğünü fark eder.

Azem ve Halil konuşur Sabah olduğunda kumsal sakindir. Âzem kıyıda oturur. Halil ona bakar. Ahu'nun bahçesinde iş yapar Halil. Ahu tuz getir der. Halil mutfağa gider, bıçağı alır gömleğinin içine sokar. Korkmuştur Âzem'den birilerine söyler diye. Ahu neyin var der Halil'e. Sokağa Yupi piliçleri satan minibüs gelir. Halil iki piliç alır. Âzem ona bakar ve "konuşalım mı" der. Neden cam kırıp lastik patlattığını sorar Halil e. Halil de ortaokulu bitirdim, hastalandım gidemedim ve ağır iş de yapamıyorum der. Yaşlı annesini gösterir ve o da çalışıyordu varlıklı bir ailenin yanında. Selimpaşa köyünde oturduklarını söyler Âzem'e. Âzem Halil'e kendisine beyefendi değil arkadaş demesini ister.

Âzem Ahu ile Âzem Ahu ile Kıyıkent sokaklarında gülerek yan yana yürümektedir. Melike onları uzaktan izler, üzülür. Ahu'nun evinde plak çalar. Âzem ve Ahu buzlu kadehleri tokuştururlar ve sırt üstü yan yana yatarlar. İkisi de keyiflidir. Ahu'nun oyuncak bebekleri, dağınık eşyalar, kıyafetler vardır görüntüde.

Kıyıkent, Halil ve Âzem Halil plajdadır. "Merhametli insanlar da var, kedilerine bakan kadın gibi. 7500 lira toplandı kermeste Selimpaşa'ya yollandı çocuklara giyecek almak için" der Âzem'e. İçinde bir kin olduğunu söyler. Âzem ona cam kırmakla bir şey hallolmaz der. Sana bir kitap vericem, zor ama okuman lazım der. Çok okumalısın der. İkisi de işçilerle konuşurlar. Melike onları izler uzaktan dinler.

Disko, işçiler ve saz Diskoda dans ederler, Halil onlara bakar. Ahu'ya bakar dans ederken. Cemil ve Âzem gelir. Ahu uzaktan Âzem'e bakar. Gece komşular dışarıda otururlar televizyon izlerler. Âzem eve dönerken, biri onu sorar kim bu adam diye. Cemil'in arkadaşı der biri. Türkü söylendiğini duyar Âzem ve durur. Bir evde işçiler oturur, Halil saz çalar. Arkadaş hoş geldin derler. "Saz senin mi" der Halil'e Âzem ve sazi alır, çalmaya başlar.

Melike Âzem'e sorular sorar Melike "sınıf ne demek emeğin kurtuluşu ne demek" diye sorar. Âzem "nereden duydun" der. Melike "işçilerle konuşuyordun. Buradakiler senden tedirgin. Sen ne diyorsun, merak ediyorum" der. Âzem ona "hiç çalıştın mı para kazandın mı" diye sorunca Melike "hayır" der. Âzem ona "çalışanın halinden çalışmayan anlamaz" der.

Âzem'e Kıyıkentte tepkiler Cemil yakın çekimde Ahu'ya iltifatlar eder. Cemil Melike ve Âzem'e bakar bir yandan. Necibe de Melike'den korkuyorum der Cemil'e. Âzem için de "tehlkeli, başımızı derde sokacak" der. Melike ve Âzem de uzakta yürür filmin şarkısının melodisini ıslık çalar Âzem .

Konken oynayanlar. Necibe ve komşuları. Necibe onlardan bir adamla bakışır. Âzem'in arkasından bakıp kim diye sorduklarında Cemil "arkadaşım" der. Âzem'in işçi ve hizmetçilerle konuştuğunu söylediklerinde Cemil onlara kızar. "Tekin adam değil isminde şapka var" deyip kahkahalar atarlar. Cemil karayollarında çalışırken nasıl kadınsız kaldığını anlatır ve gülerler. Âzem'e de Necibe seks hayatını sorar. Cemil özür diler bu durumdan. Ahu ve Âzem bakışır. Zengin üst sınıf ülkenin durumunun geliştiğini fakir olmadığını bütün insanların rahat ve huzurlu yaşadığına inanmaktadır. Her evde buzdolabı televizyon olduğunu söylerler, gülerler, tartışır. Cemile de karısıyla ilgili espriler yaparlar. Âzem'in hoşuna gitmez. Bakıştığı adam Necibe'yi öper, çok güzel öpüyor karın der Cemil'e Âzem iyice kötü hisseder. Ortamdan huzursuzdur.

Âzem Cemil ile inşaatta Âzem Cemil'in şantiyesine gider. Aralarında geçen konuşmada Cemil'e tepkiseldir Âzem. İçinde bulunduğu durumun medeniyet değil dejenarasyon olduğunu söyler. Neden bu durumda olduğunu sorduğunda Cemil bunların şaka olduğunu söyler. Âzem buna karşı çıkar ve her şakada bir ciddiye olduğunu belirtir..

Âzem Cemil'e aldatıldığını söyler Halil Necibe'yi izler. Necibe bir eve girer gizli saklı. Âzem bakar. Necibe daha sonra aynı komşu adamla oturup kırıştırır güler samimi şekilde. Cemil ise kumar oynamaktadır o arada. Cemil ve Âzem plajda otururken Necibe imalı bir şekilde Âzem'e bakar. Düşünür Âzem ve kızgındır. Âzem sonra gider Cemil'e gel buraya der. Söyler aldatıldığını. Necibe'ye tokat atar. Başka bir yerde gider kavga ederler Cemil ona vurur. Âzem yalan söylemiyorum der. Cemil'e pezevenk der ve bunların yalan olduğunu söyler yine vurur Âzem'e. Yola çıkarlar. Asfalt araba uzun yola gitmektedir.

Köye Gidiş Araba bir köye gire, köylü çocuklar arabanın peşinde koşarlar. Âzem Cemil'i kendi köyüne götürür. Akrabaları ve abisi Muhittin Cemil'i çok sıcak karşılar. Özlemişlerdir. Sitem ederler Cemile niye gelmedi diye annesinin hastalık ve ölümüne diye. Cemil işleri bırakmadığını söyler. Ailesinin ve abisinin adağı vardır, Cemil geldiği için kurban keserler. Abisi Muhittin köyde ekinler ekmiş ve bahçeleri ekmiştir. Çalışıp emeğin karşılığını aldığını söyler. Âzem su sıkıntısı çeken köylüye yardım etmiştir. Suyun gelmesiyle cennete dönmüştür köy. Kuyulardan metrelerce aşağıdan motorlarla sular akar. Suyun çıkmasıyla çocuklar sevinir oynarlar yıkanır. Köy hayatından kareler görürüz. Emeği, hayvancılığı, köylü insanların yaşayış tarzını ve hayatlarından memnuniyetini. Cemil bunları izler. Yer sofrasında yemek yerler. Çocuklar neredeyse uyumak üzeredir. Muhittin'in karısı Cemil'e çocuk olup olmadığını sorar. Yok deyince olur der.

Disko Necibe dans ederken, Melike bir köşede düşünür hüznüldür çok. Gözü yaşlıdır.

Köyde gece Gece yer yatağında uyku tutmamıştır iki arkadaşı. Sohbet ederler. Cemil Âzem'e Muhittin gibi mutlu olmayı isterdim der. Sen de öylesin bir davan var der. "Ben ise yorgunum bir amacım yok artık bitirdim her şeyi çürüdüm" der.

Rıhtım Necibe Melikeyi izler. Melike yalnız düşünceli gezinir sahilde. Çocuk görüntüleri gelir, anne babalarının elinden tuttuğu gezdirdiği küçük çocuklar.

Köy Çocuklardan görüntüler. Büyük olanlar bebekleri taşır sırtlarında kucaklarında. Âzem köylülerle konuşur., sarılır, kucaklaşır. Cemil izler uzaktan. Âzem mutludur. Bir koyun sürüsü ve insanlar. Çoluk çocuk onlarla uğraşırlar. Kadınlar çalışır, süt sağlarlar. "Nasılsın" diye sorar Âzem Cemil'e. Cemil "içimde bir şey yıkılıyor der, sanki yer sarsılıyor". Âzem "sen sarsılıyorsun" der. Asfalt yolda bisiklete traktöre binmiş giden köylüler...Harman makinesi çalışanlar...Fotoğraf çeken turistler. Çocuklara köylülere poz verdirip birçok resim çekerler üç dört turist kadın. Cemil "ne yapıyor bunlar" der. Âzem "sefaletimizin resmini çekiyorlar" der. Cemil "o kadar tarihi yer varken niye...mani olalım bunlara" der. Âzem de "biz sefaletimize mani olursak resim çekemeyecekler" der. Cemil yine dolaşır bakınır, fakirliğe bakar. çocuklara bakar.

Melike bekler Görüntülerde sahil vardır ama üstündeki müzik köy sahnesinde çalan saz ezgisidir. Halil sahile bakar insanlara. Melike üzgündür. Duvara yaslanmış bekler. Cemil ve Âzem ise dönüş yolundadır.

Cemilin isyanı Dönüş yolunda Cemil araban iner ve bozkırda yürür. Âzem bakar üzgündür Cemil. Ağlayarak "Cemil" diye bağırır, isyan eder. Yankılanır sesi. Toz bulutu içinde hayal gibidir. Neden

yaptığını sorduğunda ise Âzem, “Neyi arıyorsun” der. “Kendimi Cemil’i” der. Âzem ise “kendini burada mı kaybettin ki burada bulasın” diye yanıt verir. Yolculuk boyunca sohbet ederler ve Cemil karısını bırakacağını, kangren olan kolunu keseceğini söyler. Köye döneceğini söyler Âzem’e. Âzem Cemil’e bu şehirli romantizmini bırakmasını geriye dönüş olmadığını söyler. “Başaracağız” der Cemil. Âzem ise “sana inandıktan sonra elini sıkacağım” der.

Kıyıkente dönüş Geri dönerler. Melike Âzem’i gördüğüne sevinir. Necibe mutsuzdur gözü yaşlıdır. Cemil’e gülümser. Cemil başını cama yaslar. Necibe ağlar. Melike anlam veremez. Cemil karısına bakar (dış ses araba yolda giderken... sanki Âzem’le yolda konuştuklarını hatırlar gibi) Cemil eve girer karısına doğru yürür. Necibe sarılır Cemil’e. Âzem valizini toplamaktadır. Silahı da vardır valizde. Arkadaş şarkısının melodisi yükselir. Melike durgun. üzgündür. “Gidiyor musun?” der. “Gidiyorum” der Âzem. “Belki bir daha hiç göremeyiz biribirimizi” der Melike. Âzem “ belki” der. “Tahmin ediyordum” der Melike. Valizi toplar kapatır Âzem. “Allaha ısmarladık” der Melike’ye. Melike “arkadaş bir şey unutmadın mı bir eksiklik duymuyor musun?” der. Ve Melike sarılır Âzem’e, ağlar. Cemil de Necibe’nin yanında oturmaktadır. Âzem giderken, “ bir dakika” der Necibe. Durur ve tokat atar Âzem’e. “Şimdi gidebilirsin” der. Âzem “bu tokatın hesabını birgün mutlaka sorucaz” der. Melike çok ağlar. Âzem çıkar.

Âzem gidiyor... Âzem yolda yürür (Fransızca şarkı) O sırada üst seste silahla ilgili konuşmalar vardır. Silah sesi gelir...”Cemil Cemil” diye çığlıklar duyulur. Âzem bir an duraklarsa da yoluna devam eder. Ön planda görürüz. Ve güler o arada Halil’i görür, ona doğru koşar. “Bak kestirdim saçlarımı” der Halil. “Çok sevindim iyi yapmışsın” der Âzem. “Gidiyor musun” der Halil. Âzem “gidiyorum” der. El sıkışırlar. (Bir türkü çalar...)

Temalar

Arkadaşlık Film arkadaş olgusunu hem gerçek hem de metaforik anlamda kullanır. Arkadaş demek sadece ortak zaman ve mekânda olup güzel anılara sahip olmanın ötesinde bir durumdur. Dönüştürücü, sorgulayıcı ve kendine getiren bir etkisi olmalıdır hem birey hem toplum açısından. Arkadaşlık sevginin ötesinde bir sorumluluktur. Âzem ile Cemil İstanbul’da buluştuklarında geçmişini düşünürler, çok fazla ortak anıları vardır öğrencilik yıllarına ve paylaştıkları eve dair. Geçmişte nasıl olduklarını ve ideallerini konuşurlar. Ancak Cemil ve Âzem arasındaki arkadaşlık artık eskisi gibi değildir. Cemil için güzel kadınlar, refah, para daha bir önem kazanmıştır. Âzem için ise topluma bir şeyler verebilme, insanların koşullarını düzeltebilme, yoksulluğunu paylaşabilme ağır basar. Cemil çürüdüğünün farkındadır, büyüdüğü geniş bozkırda kendini arar. Âzem onu kendine geri dönmesi için zorlar. Âzem kendi idealleriyle birlikte umutludur Cemil için. Arkadaşdır ve onu kurtarması gerektiğini düşünür. Cemil için ise artık çok geçtir kaybedeceği ilişkileri, tüketim alışkanlıkları, hazları tüm ideallerinin üzerindedir artık. Âzem ve Cemil arasındaki arkadaşlığın temelleri yıkılmıştır. Sınıfsal, kültürel ve ahlaki prensipler değişmiştir. Toplumun düzelebilmesi bu prensiplere bağlıdır ve öyleyse yeni arkadaşlıklara gereksinim vardır. Melike ve Halil bu arkadaşlığı simgeler Âzem için. Cemil ise artık çok eski yıllarda bir toz bulutunun içinde gözden kaybolan bir özneye döner. Âzem onu tanıyamaz anlam veremez artık. Filmin son sahnesindeki silah sesiyle Cemil’in intihar ettiğini ima eder yönetmen. Ancak bu aynı zamanda Cemil’in Âzem için öldüğüne de işaret eder. İçinde umut, samimiyet barındıran arkadaşlık ise Melike’dir, Halil’dir. Melike burjuva sınıftan gelmesine rağmen, yozlaşmadan uzak kalabilmiş ve içinde gerçek sevgi ve arkadaşlığı taşır. Halil de etrafındaki haksızlıklara şiddete dayalı direniş gösterir ve Âzem onunla arkadaş olur, elinden tutar. Arkadaş olarak Halil’e hangi yoldan yürümesi gerektiğini gösterir. Melike ve Halil Âzem’ in yeni arkadaşlarıdır ve toplumsal değişim de bu arkadaşlıklar temelinde başlayacaktır.

Yozlaşma Filmin en önemli temalarından biri de Cemil ve çevresinin simgeleştirdiği toplumsal yozlaşma ve ahlaki çürümedir. Filmin ilk sahnelerinden itibaren gösterir bunu Yılmaz Güney. Dansözler, ve randevu evinde çalışan kadınlar bu yozlaşmanın zavallı kurbanlarıdır ve sömürü düzenin içindedirler. Kıyıkent’in her köşesi, plajı, barları, diskosu yozlaşma mekânlarıdır. Sahtelik ve ahlaki bozulmanın simgeleridir. Kadın-erkek ilişkilerindeki bozulma ve ilkesizlik Arkadaş filminde vurgulanır ve filmin dönüm noktalarını oluşturur. Necibe’nin Cemil’i aldatması yozlaşmanın zirvesidir. Âzem Cemil’i bu yozlaşmışlığın dışında kalabilmiş olan hayatı göstermek ister ve onu köyüne götürür. Cemil için bu, baş döndürücü bir deneyim olur. Köylülerin onca imkânsızlığa rağmen büyük bir gayretle çalıştıklarına ve ellerinin emeğiyle bir şeyler ürettiklerine şahit olan Cemil, bundan etkilenir. Şehire dönmekte iken, yıllardır boş bir hayat yaşamakta olduğunu itiraf eder ve Âzem’e hayatını değiştireceği sözünü verir. Karısından ayrılacak ve köye geri taşınacaktır. Dönüşte, çorak bir arazide kendini aramaya kalkan Cemil’e bir tavsiye daha yine Âzem’den gelir; “sen kendini burada kaybetmedin ki burada bulasın.” Bundan sonra Cemil hırsla geri döner ve ilişkilerini, tüketim alışkanlıklarını, nasıl olup

da, sahip olduklarına bu kadar yenildiğini ayımsar. Bunca zamanını, bütün hayatını, zengin olmak ve belli bir konuma gelebilmek için harcayan Cemil, Platon'un mağarasından dışarı çıkarak gerçeği gören insanlar gibi bir şok içine girer.

Burjuvazinin Eleştirisi Filmde burjuvaziye karşı ağır bir eleştiri, öfke ve nefret vardır. Burjuvazinin ne kadar yozlaşmış ve çürümekte olduğu, küçük burjuva alışkanlıklarının çirkinliği vurgulanır. Filmde sürekli olarak Kıyıkent'te eğlenen, gezen, denize giren, yemek yiyen insanlar art arda kurgulanarak gösterilir. Ancak bu sıradanlığın içinde ikiyüzlü bir ahlak anlayışı vardır. Necibe eşini aldatır ama kız kardeşi Melike'nin Âzem ile birlikte olmasını istemez. Arkadaş filminde işçi, devrimci ve köylü kadınlar temsil ettikleri olumlu özelliklerle burjuva kadınlarının karşısına yerleştirilir. Güney "iyi-kötü" kadın karşıtlığını "burjuva"- "devrimci/köylü/işçi" kadın karşıtlığı çerçevesinde yeniden üretir. Gerçekten de Arkadaş filminde burjuvazinin temsilinde ahlaki önermelerin kullanılması aynı zamanda geçmişteki geleneksel formların ve kuralların ne kadar etkili olduğunu da göstermektedir. Filmin bir sahnesinde kaygılı bakışlarla sahilden geçen tankları izleyen Kıyıkent'in çöplerini toplayan adamın yakın çekimlerde gördüğümüz bakışları o dönemin siyasal bir olgusuna gönderme yapar. 1974 yılında Türkiye Kıbrıs'a müdahale etmiş ve bunun sonuçları tüm toplum ve özellikle dar gelirli insanlar tarafından hissedilmiştir. Tüm bunlardan sanki Kıyıkent sakinlerinin haberi yok gibidir. Filmde burjuvazinin yaşam tarzına yöneltilen ağır eleştiri, aynı zamanda bu sınıfın dönemin siyasal ve ekonomik sorunlarına bakış açısına da yönelik yapılır. Kıyıkent sakinlerinin Türkiye'deki eşitsizlikleri yokmuş gibi saymaları ve Türkiye'nin bir refah ülkesi olduğu yönündeki konuşmaları bunlara örneklerdir.

Modern ve Geleneksel Karşıtlığı Arkadaş filminde kaotik toplumsal düzenden çıkış yolunun devrimci mücadele olarak belirmesi, aynı zamanda geçmişte Yılmaz Güney tarafından benimsenen köylüyü ve köycülüğü temel alan söylemde bir kırılmaya işaret eder. *Köy, Benim Adım Kerim, Bana Kurşun İşlemez* gibi filmlerde olduğu gibi bir kurtuluş mekânı ya da yarına yönelik bir umut mekânı olarak sunulmaz. Daha önce de belirtildiği gibi, 1970'li yıllarda Türk solunun içindeki ayrışmalar çerçevesinde biçimlenen bu tutum, toplumsal değişim projesinde köylüye öncü rol verilmesine ilişkin ortaya atılan romantizm ve gerçekçilik tartışmalarına eklenmektedir. Örneğin Âzem sınıf değiştiren, tatil kentinde zevk ve sefahat içinde yaşayan Cemil'i kendi köyüne götürse de, Cemil'in yozlaşmış burjuva yaşantısından kurtulmak için köye dönme önerisi karşısında "herkes şehre akmak isterken biz neden köye dönelim. Geriye dönüş yok" diyerek olumsuz bir tutum takınır ve romantik-pastoral eğilimin yansıması olan burjuva romantizmini mahkûm eder. Çözüm "köycülük" ideolojisinde değil, modernizmin kazanımlarını göz ardı etmemek üzerine kurulu bir mücadele anlayışındadır artık. Ayrıca modern olmaya yönelik özlem, Batı'nın Türk toplumuna yönelik oryantalist bakışının eleştirisi aracılığıyla vurgulanır. Turistlerin köyün ve köylülerin fotoğraflarını çektiği sahnede beliren oryantalist eleştirisi hem görüntü düzenlemesi (renkli köy görüntülerin siyah beyaz fotoğraf karesine dönüşmesi ve görüntünün dondurulması) hem de Cemil ile Âzem arasında geçen diyalog aracılığıyla pekiştirilmiştir: "Bir gün gelecek sefaletimizin resmini çekemeyecekler". Arkadaş filminde Batı'ya yönelik bir diğer eleştiri ise anti-emperyalizm çerçevesinde temellendirilir. Halil'in saçlarını uzatmasını halkın değerlerini yozlaştıran emperyalist kültürle ilişkilendiren Güney, film üzerine yaptığı bir söyleşide bu durumu şu şekilde ifade etmektedir: "Halil'in saçlarını kestirmesi ondaki nitelik değişiminin başlangıcıdır. Çünkü emperyalizm insanların bilinçlerini esir alırken bir yığın silahla hücumla geçer. Halkı geleneksel bağlarından koparır. Estetiğini bile değiştirir. Değer ölçülerini parçalar. Ahlıksızlık, ahlak olur. Namussuzluk namus olur. Kapitalizm kendi kurallarını oluştururken, emperyalist kültür onun en büyük desteğidir".

Değişim Kapitalist sistemin göz ardı ettiği ve öngöremeyip kontrol altına alamadığı kesim olan alt kültür, sınıfsal kimliğinden dolayı yozlaşmış hayatı her gün sindirmeye çalışan uzun saçlı gencin, yaşananları kendisine ve kendi sınıfından olanlara yakıştıramayarak, bilinçsiz bir şekilde camları kırması ve tekerlekleri patlatması ile imgelenir. Üretim biçiminden kaynaklanan hayat şartlarının değişmesi ancak ve ancak üretim şeklinin değişmesi ile mümkündür (Marx), teorisinden yola çıkan Âzem, işe alt kültürü karşıt kültüre çevirmek ve bilinçli birer proleter yapmakla başlar. Sınıfsal olayları iyi niyet ve vaazla çözme anlayışı bir çıkar yol değildir. Ne kadar işçi varsa oturur ve sınıfın ne demek olduğundan tutun da emeğin kurtuluşuna varıncaya dek (Marx'ın yabancılaşma teorisi) anlatır. İnsanlar kendi sınıfsal kültürlerinin etkisinde olduğundan herkes bir anda değişmez, eğer bir düzelmeye olacaksa bir sınıfın iktidarı yenilerek ve sınıfsız bir iktidar kurularak yapılabilir. Sınıfsal ayrışma kesindir ve bunun sosyo-ekonomik, kültürel ve ahlaki ayrışmaları getirmesi kaçınılmazdır. Değişim isteniyorsa, değişimi de toplumsal bir tabana dayanmadan bireysel çabalarla gerçekleştirilemez. Bütün bunlardan yola çıkarak Cemil'in değişmesini isteyen Âzem, Cemil'i bir kenara çekerek; "senin tutum ve davranışların, aile ilişkilerin hiç iyi değil. Biz arkadaşsak açık konuşmak zorundayız. Arkadaşların bu işe medeni olmak diyor, sense açık fikirli olmak diyorsun, bence yozlaşmaktır bu tavrın adı,

yozlaşmaktır” der. Böylece, iyi niyetli olmak yerine, dost acı söyler diyerek sosyo-ekonomik analiz ile arkadaşın tanımını Cemil’e yeniden yapar. Âzem’in bu hal ve hareketleri Cemil’in eşinin ve arkadaşlarının hiç hoşuna gitmez; seçkinliklerine leke sürüldüğünü düşünürler.

Karakter Analizi

Âzem: Filmin ana karakteri olan Âzem mühendistir. 40 yaşındadır. Orta sınıfa mensuptur. Âzem ismi Arapçadır ve “çölü geçen yolcu, büyük, ulu, azimli, kararlı, dost, yaren” gibi anlamları bulunmaktadır. A’nın üzerinde bulunan şapka da filmde farklı şekillerde yoruma neden olur, Âzem’in diğerlerinden farklı olduğuna işaret eder. Halk insanı, hırslı, vefalı, sevgi dolu, ciddi, mücadeleyi seven ve değişime açık birisidir. Ağır, ciddi bir tavrı vardır. Arkadaşlık ve bağlılıklara çok önem verir. Yıllardır Anadolu’nun çeşitli bölgelerinde devlet kurumunda görev yapmıştır. Namus ve devrimcilik üzerine hegemonik bir erkek kimliği vardır. Gençlere ve kadınlara doğru yolu göstermeyi amaçlar. Cemil de okul yıllardan arkadaşıdır ve yıllar sonra onu arar ziyaret etmek ister.

Halkçı Âzem belirli bir orta sınıfın davranışını sergilemektedir. Karayollarında mühendistir. Devrimci bir alt yapısı yoktur, ama halkçı bir alt yapısı vardır Burada Âzem , “halk aydını” olurken, filmde bir iki yerde belli olan Tabiat Ana’nın kızı Semra, “Devrimci” kimliği temsil etmektedir. Semra, Âzem ile yaptığı sohbet sahnesinde Âzem, Cemil’e yardım etmesi gerektiğini, onun arkadaşı olduğunu Cemil’i, bu durumdan kurtarması gerektiğini söyler. Âzem Cemil ile karşılaştırıldığında daha çok alt sınıfların, işçinin, çalışanın emekçinin, köylünün yanındadır. Onlara yeni bilgiler verir, kitaplar önerir. Toplumsal mücadele ve kurtuluşu onlarda görür. Cemil’in ait olduğu ve yozlaşmış burjuva sınıfına öfke ve acıma ile bakar. Bitmişlerdir Âzem’ in gözünde. Ahlaki yozlaşmanın kaynağıdır ona göre burjuvazi. Kıyıkent’in eğlence mekânlarını sevmez oralarda mutsuz olur, denize bile girmek istemez. Ama köyde kendini rahat hisseder, işçilerle saz çalarken onlarla konuşurken yüzünde mutluluk vardır. Halka yakındır ve onların davasına inanmıştır.

Arkadaşına bağlı Âzem için Cemil çok değerlidir, arkadaşıdır ve ona bağlıdır sever Cemil’i. İstanbul’da onu ziyaretinde arkadaşının mutlu olmadığını içinde bulunduğu hayatın onu tükettiğini görür. Arkadaşını kurtarmak ister ona gerçek ve doğrunun ne olduğunu gösterir yeniden. Elini bırakmak istemez. Ancak Semra haklı çıkacaktı ve Cemil için çok geçtir. Âzem baştan beri sevdiği kişinin ısındığı insanlara da kendini Arkadaş diye tanıtır. Filmin müziklerinin bestesi olan Arkadaş filmi de filme ayrı bir atmosfer katar. Âzem için artık eski arkadaşlıklar biter çünkü içeriği değişmiştir. Onun için arkadaşlık paylaşım, üretimdir ve değişimdir. Cemil artık yok olmaya çürümeye başlamıştır. Melike ve Halil de ise yeni bir arkadaşlığın umudu vardır. Melike’nin Âzem’e duyduğu hayranlık Âzem için arkadaşlık boyutunda kalır ve Melike de bozulmamış saf olan ve değişime açık bir yan görür. Halil ile kurduğu dostlukta ise Halil in bireysel isyanını toplumu dönüştürecek sınıfsal bilinç edinmesini sağlayacak rehberliği yapar Âzem.

Hegemonik erkek Yılmaz Güney Arkadaş filminde de, erkek kahraman tıpkı daha önceki avantür filmlerinde olduğu gibi hegemonik bir erkek kimliği taşır. Kahraman otorite ve üstünlüğünü hem kadınlarla, hem de diğer erkeklerle olan ilişkilerinde “namus” ve “devrimcilik” ekseninde kurar. Kadınları doğru yola getirmeye çalışır, ahlaksızlığı cezalandırır ve fahişe ile yatmaz. Diğer erkeklerden farkı da adının ilk harfi üzerinde şapka var esprisi ile betimlenir. Ancak Âzem kendi içinde başka çelişkileri de barındırır, Cemil eşini hayat kadınlarıyla aldattığında ona bir şey demez, ancak Necibe Cemil’i aldattığında bunu büyük bir sorun olarak görür. Hayat kadınlarıyla yatmaz ama Necibe’nin alımlı arkadaşı burjuva sınıfına mensup Ahu ile birlikte olmakta da sorun görmez.

Cemil 40 yaşlarında, Zengin, kentsoylu ve geldiği alt kesimlere göre değişime uğramış sınıf atlamış birisidir. Kimliksiz, kaybolmuş, kimsesiz, yozlaşmış, çelişkiler içindedir, değişime kapalıdır. Sömürü düzeninin bir parçası haline gelmiştir. Köyde bulunan akrabalarıyla tezat olan hayatı ile oraya ait olduğunu unutmuştur. Vurdumduymaz ve değerlerini yitirmiş bir karakterdir.

Arkadaşına değer veren Cemil tüm değişimine rağmen Âzem’i sever, belki o Cemil in hayatında eskiden kalma en bozulmamış bağlılığıdır. Âzem istediği için köye gider ve Âzem’e değişeceği sözünü verir. Ancak bu sözü tutamaz. Âzem ile karşılaştığında da Âzem’ in bir davası ve inançları olduğunu ama kedisinin bitmiş olduğunu söyler. Her ne kadar Azem i sevse ve söylediklerine hak verse de kendi hayatından ve onu aldatan eşinden vazgeçemez.

Köklerini unutmuş ve yozlaşmış Cemil öğrencilik yıllarından sonra hırsla çalışmış ve çok para kazanmıştır. Ancak bu onu sevdiği bağlı olduğu insanlardan ailesinden koparmıştır. İçinde bulunduğu çevrenin değerleri farklıdır. Cemil de öyle yaşar. Bundan rahatsız olmuyor gibi olsa da mutsuzdur aslında. Köye gittiğinde neyi yitirmiş olduğunu anlar ancak geriye dönüşü zordur. İçinde bulunduğu

hayat onu öyle yozlaştırmış ve çürütmüştür ki değişecek gücü kendinde bulamaz ve bu onu yok olma noktasına getirir. İçinde bulunduğu durum onu çok sevdiği arkadaşı Âzem ile farklı yollara gitmesine neden olur.

Melike Necibe'nin 18 yaşındaki kız kardeşi. Cemil'in desteğiyle İsviçre'de okumuştur. Ablası ve eniştesinin yanında yaşamaktadır. Ablası ve eniştesinin de evliliklerinin iyi gitmediğinin de farkındadır. Kendi çevresindeki insanlardan farklı olarak masumdur ve ilgi alanları farklıdır. Her ne kadar kendi çevresi dışında olan bitenden haberi olmasa da yine de duyarlıdır. Âzem'e olan hayranlığı ve sevgisi de Melike'deki değişimi başlatan unsur olur.

Masum Melike karakteri ablası ve eniştesi gibi değildir. Onlar gibi düşünmez ve hayata bakış açısı farklıdır. Etrafındaki insanların sahteliğine dem vurur. Genelde kitap okuyarak ve güneşlenerek geçirir günlerini. Âzem'i farklı bulur ve onunla arkadaş olurlar. Âzem için de Melike içinde bulunduğu çevreden farklıdır, yozlaşmamıştır ve masumdur.

Apolitik Melike film boyunca Âzem'e sorular sorar ve bu sorular onun aslında toplumda ve dünyada yaşanan birçok sorunu bilmediğini gösterir. Âzem ona açıklar. Suyun ne kadar zor elde edildiğini, emekçilerin karşılaştıkları sorunları bilmez. Ancak Melike açıktır değişime çünkü içinde bulunduğu çevrede mutsuzdur ve bu sınıfın çelişkileri görür.

Aşık Burjuva kadınları arasında yer alsada Melike daha farklı bir şekilde temsil edilir. Melike korku romanları okuyan, moda defilelerine katılan, bilgisi ve görgüsü artsın diye Avrupa'ya gönderilen ama ülke sorunlarını ve gerçeklerini bilmeyen, Doğu'da su olmadığını öğrendiğinde "aaa... Ben denizsiz duramam... Peki siz nasıl duruyorsunuz?" diye şımarıkça tepkiler gösteren aşırı modernleşmiş bir kadın olarak sunulur. Ancak burjuva kadınları gibi özgür cinselliğiyle tehdit oluşturmadığı ve Âzem'e aşık olduğu için olumlanır. Melike için Âzem adeta bir kahramandır. Melike Âzem'e yöneltilen tepkisel sorular karşısında, "A'nın şapkası var... Senin şapkan var mı?" diyerek Âzem'in iktidarını ve üstünlüğünü yeniden üretir. Ancak Melike kurtuluş umudu taşısa da Güney'in filmde canlandırdığı Âzem karakterinin Melike ile kurduğu arkadaşlık sınıfsal bir çerçevede değil, duygusal yakınlaşma düzeyindedir. Âzem alt sınıftan gelen Halil'le kurduğu arkadaşlık sonucunda onu bilinçlendirmeye çalışırken, Melike ile kurduğu arkadaşlık böyle bir çabayı içermez.

Halil Halil Kıyıkent'e yakın bir köy olan Selimpaşalı'dır. Kıyıkent'e çalışmak için gelmiştir yaşlı annesi ile birlikte. Hastadır ve ağır işlerde çalışamaz, okula da bu yüzden gidememiştir. Annesi zengin evlerden birinde çalışır, Halil de ona yardım eder ve ek para kazanmak için çeşitli işler yapar. Zenginlere ve onların hayatına karşı içinde büyüyen bir öfke vardır.

Zenginlere kızgın Zenginlere karşı nefret doludur ve onların hizmetinde olmaktan da mutsuzdur. Cemil ve Âzem arasındaki dostluğun yerini, devrimci mücadele temelinde kurulan Âzem-Halil dostluğu alır. Âzem ve Halil'in el ele görüntülenmesi ve bu görüntünün ayrıntı planda vurgulanması, erkekler arasında kurulan dayanışmanın yanı sıra devrimci birlikteliğe işaret eder. Film, iki erkeğin önderlik ettiği ve devrimci kadının vitrin görevi üstlenerek sembolik bir rol üstlendiği toplumsal mücadeleye bir katılım çağrısı olarak yorumlanabilir. Üstelik bu mücadele, Halil'in uzun saçlarını kestirerek Âzem gözündeki efemine görünümünü erkeksi bir görünümle değiştirmesiyle şekilci bir anlayışa dayandırılmıştır. O dönemdeki devrimci mücadelenin cinsiyetçi kimliği, Halil ve Âzem'in ortaklaşa Necibe'nin eşini aldatmasının izini sürüp Cemil'i uyarmalarıyla pekiştirilmiştir.

Semra Semra 18 yaşındadır. Âzem ve Cemil'in evlerinde kaldığı Tabiat Ana'nın kızıdır. Devrimcidir ve bu tarz kitapları okur. Filmde burjuva kadınların karşısında konumlandırılır. Gerek kıyafeti gerekse tavırları ve konuşmalarıyla o yıllara özgü devrimci genç kadın imgesini çizer.

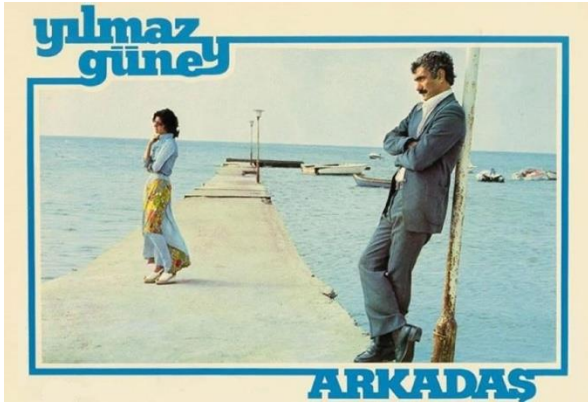
Devrimci Âzem ile tartışmalar yapan, toplumsal sorunlara duyarlı militan, devrimci kadın tipini temsil eden Semra, hem geleneklerine, hem de devrimci mücadeleye olan bağlılığıyla, ideal devrimci kadının nasıl olması gerektiğine ilişkin bir örnektir. Semra, hem ailesiyle birlikte pikniklere katılarak geleneksel değerlere bağlılığını gösterir, hem devrimci kitaplar okur, hem de Âzem'in Cemil'i dönüştürme sürecine eleştirel bir tavırla yaklaşır. Melike'yi de apolitik bulur ve gerçek anlamda bir dönüşüm geçiremeyeceğini düşünür. Ancak olayların gelişiminde doğru tahminler yapmasına karşın Semra filmde etkin bir rol oynamaz. Filmin son sahnesi, kadının yalnızca sembolik bir rol oynadığını gösterir. Devrimci mücadele, kadının içinde yer almadığı, erkekler arası kardeşlik söylemi çerçevesinde idealize edilmektedir.

Kadın kimliğinden arınmış Arkadaş filminde, kullandığı didaktik dil, oturduğundaki ve durduğundaki ciddiyet, giyinişindeki sadelikle (uzun, düz, kahverengi saçları, makyajsız yüzü, gömlek ve uzun bir

etekten oluşan kıyafetiyle) 1970'lerin militan kadınlarıyla benzeşir. Burjuva kadınlarının aksine cinsellikle ilişkisi olmayan bir kimlik çerçevesinde temsil edilen Semra karakteri 1970'lerde Türk solunun benimsediği devrimci ideolojideki, kadının cinsiyetinden ötürü devrimci mücadeleden sapmaya yatkın görülmesi nedeniyle geliştirilmiş, bireyselliği ve cinselliği öne çıkmayan kadın arkadaş tipi olan 'bacı' 'arkadaş' rolünü karşılar.

Necibe Cemil'in eşi. 30'lu yaşlarda genç güzel bir kadındır. Ondan çok farklı olan kız kardeşi Melike yanlarında yaşamaktadır. Gece hayatına, gezmeye, içkiye, eğlenceye iyi giyinmeye, paraya ve lükse düşkündür. Çocuğu yoktur ve geleneksel anlamdaki aileye önem vermez. Çevresindeki toplumsal sorunlarla çok ilgilenmez.

Keyfine düşkün ve bencil Necibe filmde eleştirilen burjuva değerlerinin simgesi durumundadır. Bir yandan eşinin sunduğu rahatlık ve olanaklardan yararlanır ancak bunlar ona yetmez. Farklı erkeklerle ilişkiler yaşar, ancak bu ona geçici mutluluklar sağlar. Cemil'i aldatır, ona istediklerini yaptırmaya çalışır ve bazen de arkadaşlarıyla konuşurken Cemil ile alay eder. Ancak Cemil aldatılma olayını öğrendiğinde de, eşini kaybetmeyi de göze alamaz. Âzem'i yaşam tarzlarına karşı bir tehdit olarak görür. Cemil ile olan dostluğuna da şüpheyle bakar ve Cemil'in ona güvenmesini anlayamaz. Bu nedenlerden dolayı da Melike'nin Âzem'e olan duygusal yakınlığını engellemeye çalışır.

Melike ve Âzem Kıyıkent sahilinde

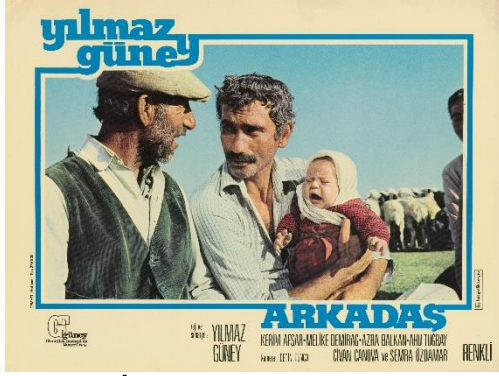
Melike, Âzem, Necibe ve Cemil

Melike ve Âzem şiir ve kitaplardan konuşuyorlar

Melike ve Âzem Kıyıkent'teki hayatı konuşuyorlar

Cemil ve Âzem Köyde

Melike ile Âzem Halil ve Necibe'nin arkadaşı
Ahu'ya rastladıklarında

Cemil ve Âzem

Âzem Melike'ye gideceğini söylerken